

Arvioita kuntatalouden lähivuosista

Perustuu julkaisuun *Pirkanmaan kuntien talouden kehitys 2008–2009* (Pirkanmaan liitto, julk. 06/2010):

Taantuman myötä heikentynyt lähtötilanne, lähivuosien heikot näkymät ja valtiontalouden haasteet asettavat tiukat raamit kuntataloudelle. Vaikka kansantalouden jyrkän pudotuksen odotetaan olevan jo takana, palautuminen on vaimeaa. Työllisyyden kehittymisen suhteen ollaan odottavaisella kannalla. Kuntien veropohjan nähdään säilyvän jokseenkin heikkona. Kuluvana vuonna taantuman seurauksien odotetaan laajenevan koskemaan koko kuntakenttää. Lisäksi väestön ikääntyminen nostaa kuntatalouden menoja, mikä osaltaan korostaa tarvetta lisätä tuottavuutta peruspalvelujen järjestämisessä. Työvoimavaltaisella kuntasektorilla tuottavuuden nostaminen kohdistuu erityisesti henkilöstön määrän kestävään mitoitukseen.

Valtio päätti jo edellisten kehysten yhteydessä merkittävistä kuntataloutta tukevista toimenpiteistä. Niiden vaikutus alkoi vuonna 2009 ja ulottuu vuoteen 2014 saakka. Mittavin toimenpide on vuosille 2009–2011 päätetty kuntien yhteisövero-osuuden tilapäinen korottaminen kymmenellä prosenttiyksiköllä. Sen on laskettu lisäävän kuntien verotuloja noin 380 miljoonalla eurolla vuodessa. Lisäksi kuntien kiinteistöverorajoja nostettiin vuoden 2010 alussa niin, että kuntien verotulot lisääntyvät vähintään 50 miljoonalla eurolla. Pysyvä kuntien menoja alentava tekijä on työnantajan kansaneläkemaksujen asteittainen poistaminen. Sen on arvioitu vähentävän kuntien menoja noin 250 miljoonalla eurolla vuodessa. Kunta-alan ansiotason odotetaan kohoavan lähivuosina 2,5–3 prosentin vuosittaisella vauhdilla.

Kunnat pyrkivät kuluvana vuonna lisäämään tulojaan kunnallis- ja kiinteistöveron huomattavalla korotuksella vuoden 2009 tasosta. Kuntaliiton mukaan koko maassa kunnallisveroja nostettiin noin 0,4 prosenttiyksikköä. Pirkanmaalla korotus oli erityisen suuri, 0,72 prosenttiyksikköä.

Tulo- ja kiinteistöveroprosenttien tarkistukset lisäävät verotuottoa yhteensä noin 510 miljoonalla eurolla, mutta se ei riitä säilyttämään viime vuoden tasoa. Peruspalveluohjelmassa 2011–2014 arvioidaan, että kuluvana vuonna 2010 kuntien verotulot pienentyvät kaiken kaikkiaan noin 0,6 prosenttia 17,5 miljardiin euroon. Kunnallisveron tuoton arvioidaan supistuvan 15,0 miljardiin euroon (2,8 %) työttömyyden kasvun ja verokevennyksen takia. Vastapainoksi yhteisöverotuottojen arvioidaan kasvavan 12 prosenttia 1,34 miljardiin euroon. Yhteisöverotuottojen mainitunsuuruinen lisäys kuitenkin edellyttää talousnäkymien elpymistä ja yritysten tuloskehityksen parantumista. Valtionosuudet lisääntyvät muun muassa veronkevennyksen kompensaation seurauksena noin kahdeksalla prosentilla vuonna 2010.

Heikon tulokehityksen ja osin myös korkean investointitason seurauksena kunnat ovat pakotettuja hillitsemään menojensa kasvua. Paine toimintamenojen lisäykseen tulee pääosin palvelujen ostoista, henkilöstön ansiotason noususta ja työttömyyssidonnaisten menojen kasvusta. Kunta-alan henkilöstön määrän nähdään laskevan parilla prosentilla tänä vuonna. Tällä taustaodotuksella kuntien toimintamenot kasvaisivat kuluvana vuonna 3,5 prosenttia ja olisivat noin 33,8 miljardia euroa. Hidastuvalla menokehityksellä, veroprosenttien nostamisella ja yhteisöveron korotetulla jako-osuudella vuosikate uhkaa heiketä edelleen runsaaseen 1,6 miljardiin euroon. Näin toteutuessaan vuosikate kattaisi vajaat 80 prosenttia poistoista.

Valtiovarainministeriön Peruspalveluohjelmassa 2011–2014 arvioidaan, että seuraavien vuosien aikana kuntien toimintamenot kehittyvät viime vuosia maltillisemmin. Toisaalta investointien odotetaan hieman kasvavan erityisesti suurissa kaupungeissa, minkä seurauksena kuntien lainakanta jatkaa nousuaan. Tilanne poikkeaa selvästi 1990-luvun lamasta, jolloin investointihanat suljettiin lähes kokonaan kunnissa. Myös valtiontalouden aktiiviset elvytystoimenpiteet ovat edesauttaneet sitä, että taantuma ei ole syventynyt suuren laman tasolle.

Taulukko: Kuntatalouden tulojen ja menojen kehitysarvio vuoteen 2014

Käyvin hinnoin, mrd. euroa	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tuloksen muodostuminen							
1. Toimintakate	-21,43	-22,65	-23,38	-24,13	-25,04	-25,98	-26,95
2. Verotulot	17,53	17,61	17,51	18,19	18,42	19,06	19,83
3. Valtionosuudet, käyttötalous	6,43	6,90	7,44	7,67	8,01	8,32	8,63
4. Rahoitustuotot ja -kulut, netto	-0,13	0,09	0,05	0,02	-0,02	-0,07	-0,12
5. Vuosikate (=1.+2.+3.+4.)	2,40	1,95	1,62	1,75	1,36	1,34	1,39
6. Poistot	-1,94	-2,01	-2,07	-2,13	-2,19	-2,26	-2,32
7. Satunnaiset erät, netto	0,26	0,11	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
8. Tilikauden tulos	0,72	0,05	-0,19	-0,13	-0,58	-0,67	-0,68
Rahoitus							
9. Vuosikate	2,40	1,95	1,62	1,75	1,36	1,34	1,39
10. Satunnaiset erät	0,26	0,11	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
11. Tulorahoituksen korjauserät	-0,53	-0,35	-0,45	-0,45	-0,45	-0,45	-0,45
12. Tulorahoitus, netto (=9.+10.+11.)	2,13	1,71	1,42	1,55	1,16	1,14	1,19
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-4,13	-3,97	-4,10	-4,00	-4,00	-4,00	-4,00
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	1,12	0,78	1,05	1,00	1,00	1,00	1,00
15. Investoinnit, netto (=13.+14.)	-3,01	-3,19	-3,05	-3,00	-3,00	-3,00	-3,00
16. Rahoitusjäämä (=12.+15.)	-0,88	-1,49	-1,63	-1,45	-1,84	-1,86	-1,81
17. Lainakanta	9,60	11,07	12,57	14,02	15,82	17,62	19,42
18. Kassavarat	4,04	3,69	3,56	3,56	3,52	3,46	3,45
19. Nettovelka (=17.+18.)	5,55	7,38	9,00	10,46	12,30	14,16	15,97

Lähde: Valtiovarainministeriö, Peruspalveluohjelma 2011–2014

Kehyskauden 2011–2014 aikana kuntien verotulojen ennustetaan kasvavan keskimäärin noin 3,2 prosenttia vuodessa. Valtiovarainministeriön kuntatalouden kehitysarviossa eli niin sanotussa painelaskelmassa (taulukko yllä) verotulojen odotetaan olevan ensi vuonna 18,19 miljardia euroa ja kehyskauden lopussa vuonna 2014 19,83 miljardia euroa. Jos tulot ja menot kehittyvät ennusteiden mukaisesti, kuntien vuosikate nousisi ensi vuoden tilinpidossa 1,75 miljardiin euroon. Vuosina 2012–2014 näkymät synkkenevät. Tällöin vuosikatteen ennustetaan laskevan alle 1,4 miljardiin euroon.

Kuntien tilikauden yhteenlasketun tuloksen odotetaan olevan tappiollinen seuraavina vuosina. Vuoden 2011 tuloksen arvioidaan olevan 0,13 miljardia euroa alijäämäinen, ja vuosina 2012–2014 alijäämän ennakoitaan kasvavan nopealla tahdilla 0,58–0,68 miljardiin euroon. Huolestuttavaa on myös lainakannan

paisuminen: vuonna 2014 kuntien yhteenlasketun lainamäärän odotetaan olevan jo lähes 16 miljardia euroa eli kaksinkertaisesti vuoden 2009 lainakantaan verrattuna. Painelaskelman näkymät ovat iso haaste julkisen talouden rahoitukselle ja kuntien talouden suunnittelemiselle.

Lähde: Pirkanmaan liitto (2010): Pirkanmaan kuntien talouden kehitys 2008–2009. Yleiskatsaus ja tunnuslukuja. B112. s. 10–11.